

ประเพณีเป็ง..ของจาวล้านนาจาว..!

นำเสนอเมื่อ : 8 พ.ย. 2551

ประเพณีเป็ง...

ประเพณีการลอยกระทงทางภาคเหนือเรียก **ประเพณีเป็ง** ตรงกับเดือนยี่ ขึ้น 14-15 ค่ำ ประเพณีลอยกระทงทางภาคเหนือนี้ตามหนังสือพงศาวดารโยนก และหนังสือจามเทวีวงศ์ กล่าวสอดคล้องเหมือนกันว่า เมื่อจุลศักราชได้ 309 (พ.ศ.1490) พระยาจุลราชไตรครองราชสมบัติในนครหริภุญชัย สมัยนั้นได้เกิดโรคระบาดขึ้น ที่ตำนานเรียกว่า **โรคหิว หรือ โรคหา หรือ โรคหิวตักโรค** ทำให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก บางพวกที่มีชีวิตอยู่เห็นนาถาอยู่ต่อไปต้องตายแน่ จึงพากันอพยพไปอาศัยอยู่ในเมืองสุธรรมวดี คือเมืองสะเทิม ประเทศรามัญ หรือมอญ ต่อมาพระเจ้าพุกาม กษัตริย์พม่าตีได้เมืองสะเทิม ได้เก็บเอาลูกธิดาของชาวเมืองไปเป็นบาทบริจาริกาเป็นจำนวนมาก

เมื่อเบือนายก็ทอดทิ้งไม่ซบเลี้ยงเหมือนดังก่อน พวกชาวเมืองหริภุญชัยก็อพยพหนีไปอาศัยอยู่กับพระเจ้าหงสาวดี ซึ่งพระองค์ทรงให้ความอนุเคราะห์ซบเลี้ยงเป็นอย่างดี หลังจากที่อยู่ไม่นาน ชาวเมืองได้ทราบข่าวว่าโรคระบาดทางนครหริภุญชัยสงบแล้ว ก็คิดถึงบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง ก็พากันกลับมายังหริภุญชัยอีกครั้ง บางคนต่างก็แต่งงานมีครอบครัว ก็ไม่กลับไปยังหริภุญชัย ยังคงอยู่ที่เดิมที่เมืองหงสา ตรึงถึงเดือนยี่เป็ง ที่ครบรอบที่ได้จากพี่น้องทางเมืองหงสา มา ก็ได้จัดแต่งรูปเทียน เครื่องสักการบูชา อาหาร เลี้ยงหา วัตถุประสงค์ของไสในแพไหลลงตามแม่น้ำเพื่อเป็นการระลึกนึกถึงยังญาติพี่น้อง โดยคิดว่าสิ่งเหล่านี้จะลอยไปถึงญาติที่อยู่ในเมืองหงสาอันไกลโพ้น

การกระทำพิธีดังกล่าวเรียกกันว่า **ลอยโขมด หรือลอยไฟ** และถือเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (การลอยกระทงนั้น ในสมัยอาณาจักรล้านนาโบราณเรียกว่า ลอยโขมด คำว่า **โขมด** เป็นชื่อผีป่า เรียกว่า **ภูติโขมด** ขอบอกหากินเวลากลางคืน จะมีพะเนียงแสงไฟเห็นเป็นระยาคลายผีกระสือ ดังนี้ กระทงที่จุดเทียนลอยนำ แสงไฟจะกระทบกับน้ำทำให้เกิดเงา เหมือนแสงไฟจากผีโขมด ดังนั้น ทางล้านนาโบราณจึงเรียกการลอยกระทงว่า ลอยโขมด)

ในสมัยอาณาจักรล้านนาไท พุทธศักราชได้ 2061 ตรงกับรัชกาลของพระเจ้าดิลกปนัดดาธิราช (พระเมืองแก้ว) แห่งราชวงศ์มังราย เทศกาลเดือนยี่เป็งเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่มาก อาณาประชาราษฎร์ต่างพากันไปบูชาพระเจ้าในอารามขวงแก้วทั้งหลาย มากมายไปด้วยผู้คนหนุ่มสาว ผู้เฒ่า ผู้แก่ **รินเรียงมน** เล่นมหรสพสมโภชครึกครื้น เป็นที่พึงพอใจอย่างยิ่ง

ประเพณีเดือนยี่เป็ง มาถึงพอเริ่มขึ้น 1 ค่ำ เดือนยี่ วัดวาอารามจะจัดเตรียมสถานที่ในวัด บัดกวาดพระวิหารศาลาให้สะอาด และจัดเตรียมสิ่งของดังต่อไปนี้ 1.ทำราชวัตร รอบวิหาร เจดีย์ ทำขุ่มประดูป่าทางเข้าวัด 2.ทำโคมแขวน โคมคาง โคมรูปต่างๆ 3.ทำวาว หรือโคมลอย ซึ่งมีอยู่ 2 ชนิด คือ **โคมที่ไขปลอยตอนกลางวัน เรียกว่า วาว** โดยใช้วิธีรมควัน และ **โคมปลอยตอนกลางคืน** ใช้วิธีรมควันเหมือนวาวที่ปลอยกลางวัน แต่จะจุดไฟที่ท่อนผูกติดกับปากโคมลอยปลอยสู่อากาศ โคมจะลอยสูงขึ้นเรื่อยๆ คลายดาวเคลื่อนคล้อยในเวหา และ 4.การทำบอไฟ (บั้งไฟ) ประกอบด้วยบอไฟหลายชนิด เช่น บอไฟดอก บอไฟดาว บอไฟเทียน บอไฟซาง บอไฟขวง บอไฟจักจั่น บอไฟทองต้น บอไฟชีหนู ทำขึ้นเพื่อจุดในวันยี่เป็ง

มีคุ้มภีร์ที่กล่าวถึงการทำโคมลอย ทำวาวไวด้วยว่า หากคนใดจะทำมีอันสงส์ 1 **ภาคนี้** (ทรัพย์สินมีค่าเท่าค่าแห่งขุนเนื้อพอกาน้ำไปได้ เป็นชื่อมาตราเงินต่ำที่สุด) การปลอยโคมลอย วาว จุดบอไฟนั้น เป็นการบูชาพระเกตุแก้วจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ อีกประการหนึ่งด้วย

สำหรับชาวบ้านชาวเมืองจะจัดเตรียมสิ่งของ ดังนี้ 1.เครื่องนุ่งห่มอง เพื่อจะไปวัดในเดือนยี่เป็ง 2.เตรียมโคมทำราวแขวนโคม เพื่อประดับบูชาหน้าบ้านเรือนตน 3.เตรียมผางผะดิด (ผางประทีป) ไว้เทอาลัยของคนที่อยู่ในเรือนนั้น 4.เตรียมภัตตาคาร หรือภัตตาคารสำหรับจะนำไปถวายพระตอนฟังเทศน์ 5.เตรียมบุปผาลาชาขาวดอกออกไม่เพื่อใช้โปรยเวลาในงานในการฟังเทศน์มหาชาติ และใส่ขันแก้วตั้งสาม 6.เตรียมอาหารผลไม้ ขนม สำหรับพระภิกษุสงฆ์ จัดเตรียมในวันขึ้น 15 ค่ำ ตอนเช้าตรู่ และ 7.ทำขุ่มประดูป่าแบบต่างๆ ให้เป็นที่สวยงาม ประกอบด้วย ดูนกลอย, ดอนออย, กานมะพร้าว ดอกบานไม่รู้โรย ดอกดาวเรือง ดอกกรัก นำมาประดิษฐ์เป็นอุบะหอยประดูป่า วันขึ้น 15 ค่ำ เดือนยี่เป็ง ประมาณ 06.00 น. ชาวมืด ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารไปถวายพระภิกษุสงฆ์

ที่วัดเรียกว่า **दानขันขาว** เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ตอนสายชาวบ้านจะไปที่วัดเพื่อฟังเทศน์ธรรม วัดบางแห่งมักจะมีการตั้งธรรมหลวง เรียกว่า **เทศน์ธรรมหาชาติ** แบบพื้นเมือง จะมีการเทศน์ทั้งหมด 13 กัณฑ์ ให้เสร็จภายในวันเดียว

ตอนเช้าลูก้า ชาวบ้านชาวเมืองจะพากันไปสู่วัด เพื่อนำ **ผางประดิด** ไปจุดบูชาพระเจ้าที่วัด จุดโคมบูชาสว่างไสวทั่วพระอาราม หลังจากจุดรูปเทียนบูชาแล้ว จะมีการจุดบอไฟ (ดอกไม้ไฟ) ประเภทต่างๆ ภายในวัด โดยจุดเป็นพุทธบูชา ส่วนผู้เฒ่า ผู้แก่จะกลับไปบ้าน เพื่อจุดผางประดิดที่บ้าน บูชาพระพุทธรูป บูชาเจ้าที่เจ้าทาง บูชาบ่อน้ำ บูชาประดูบ้าน บูชาครวไฟ ประดูยงฉาง เทวดาประจำบ้าน

ประเพณีลอยกระทงของภาคเหนือนี้ เป็นประเพณีที่ได้รับการส่งเสริมตลอดมา

ปัจจุบันประเพณีการลอยกระทงทางเหนือได้จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่โดยเฉพาะ จ.เชียงใหม่

ส่งมาจากนงหมเมืองหละปูน ลูกบ่อจาย แมร์ชนีจาว.... (เมืองหริภุญชัย หรือจ.ลำพูน)

ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย